

РЕЦЕНЗИЯ

По конкурс за заемане на академичната длъжност *доцент*

По направление 2.1. Филология, научна специалност „Български език” (Българска лексикология и лексикография), съгласно обявата в ДВ № 7 от 20 януари 2017 г.

С кандидат Цветелина Николова Георгиева, главен асистент, д-р в Секцията за българска лексикология и лексикография при Института за български език

Рецензент: Лилия Крумова – Цветкова , професор, д.ф.н. , Институт за български език

Цветелина Георгиева участва в конкурса с 38 публикации: 1 отпечатана монография, която е хабилитационен труд, речникови статии в два тома на академичния Речник на българския език (т. 14 и т.15, общо 502 стандартни страници), 3 студии (две в международни сборници и една в рецензирано списание), 29 научни статии (9 в реферирани списания – 6 в български и 3 в чужди, 5 статии в международни научни сборници, 10 доклада, публикувани в сборници с трудове от международни научни конференции и др.), 1 хроника, 1 библиография на наш учен и (в съавторство) един библиографски справочник.

Общият брой публикации на кандидатката са 56, от които две монографии, статии в 2 тома на Речник на българския език – т. 14 и т. 15, три студии, 36 статии, езикови бележки и хроники.

Цветелина Георгиева завършва специалността Българска филология в Софийския университет през 1994 г. През 2003 - 2006 г. е редовна докторантка към Института за български език, а през 2007 г. защитава дисертация на тема: *Иновационни процеси при именната префиксация в българския книжовен език от края на ХХ и началото на ХХІ век*, 254 с., (издадена през 2013 г.) и придобива образователната и научна степен *доктор*.

От 15 години работи в Секцията за българска лексикология и лексикография при Института за български език : от 2001 г. до 2008 г. е филолог специалист, от 2008г. до 2011 г. е научен сътрудник II степен, а от 2011 до днес е главен асистент. Има много добра филологическа подготовка. Участвала е многократно в семинари и лекционни курсове за повишаване знанията и уменията.

Цветелина Георгиева работи основно в областта на лексикологията, словообразуването и лексикографията. Хабилитационният ѝ труд *„Родството и роднинските названия в българския език” (семантика и лексикографско представяне)*, 212 с., София, 2016 г., е принос към **лексикологията** и **лексикографията**. Съществена особеност на творчеството на Цветелина Георгиева е, че нейните изследвания имат не само теоретичен, но и научно-приложен характер. Анализите ѝ са насочени към

проблеми, които са важни за езиковата и лексикографската практика. Съществените приноси в монографията на кандидатката са следните:

1. Съществуват множество изследвания върху роднинските названия, които разглеждат отделни проблеми, но това е първото цялостно изследване на тази лексика и то с оглед както на семантиката, така и на лексикографското отразяване на РН.
2. В труда се изяснява съдържанието на редица термини, използвани в литературата, но нееднозначно. Ясно и точно авторката дефинира термините, с които борави, като *роднинско название*, *роднински термин*, *родствена система* и под.
3. Анализът на роднинските названия е изграден върху теоретично изясняване на българската система за родство. Разграничаването на двете системи – система за родство и система на роднинските названия и съответно съотношението на двете системи представлява оригинален подход за анализ на РН. Този подход създава яснота, подреденост, системност в описанието. Той създава модел, който може да бъде приложен и в други изследвания.
4. Описаната система за родство обхваща всецяло родствените отношения: кръвно и некръвно родство, родство по права и съребрена линия, по възходяща и низходяща линия, в йерархично отношение и т.н. Изследването ѝ представя богато и детайлно описание на родствените отношения в семейно-родовата общност на българите, имащи езикова експликация.
5. Работата представя и прецизно описание на системата на роднинските названия, съставлящи лексикалносемантичното поле „роднини”. Изясняват се неговите граници, структурата му, състояща се от ядро и периферия, очертава се спецификата му като сложна организация, характеризираща се с релационност.

В изследването се извършва анализ на близо 1200 роднински названия, като са обединени имената от книжовния, диалектния и остарелия пласт на езика, т.е. представя се роднинската лексика в нейната цялостност.

Роднинските названия са класифицирани по различни критерии, като основни са две- класификацията им като единици в българската езикова система: според честота на употреба, произход, от словообразователна гледна точка, според спецификата на назоваваните референти, и класификацията им като единици в българската система от роднински названия, според мястото им в ядрото или периферията на лексикалносемантичното поле „роднини”. Описани са и хиперонимните, хипонимните, синонимните отношения и насрещната съотносимост в полето. Съществено е разграничаването на същински и несъщински РН въз основа на разграничението език / контекст.

6. В изследването е осъществена пространна и задълбочена семантична характеристика на РН. Авторката прилага компонентен анализ на значенията им, като разграничава архисема и диференциални семи. Анализът се извършва и на равнище езикова система, и на равнище текст, като се разграничават реверсивни, неревверсивни и конверсивни

диференциални семи. Именно в това се състои оригиналността на семантичния анализ на РН и на тази основа е изградена концепцията за представянето им в лексикографски издания.

Авторката прави основната констатация, че РН са най-типични релационни имена, в основата на семантиката на които е заложена съотнесимост между две лица – Алтер и Его, свързани с роднинско отношение, понякога с използването на конектор. В лексикографията те се представят с основен модел, основан на реверсивност. Но се използват и различни други модели в зависимост от диференциалните признаци на името, по-точно в зависимост от наличието на реверсивни, неревърсивни и конверсивни семи. Дългогодишната лексикографска работа на Цветелина Георгиева като член на авторския състав на РБЕ, ѝ е дала възможност да анализира и характеризира представянето на РН в томовете на този речник. Нейните наблюдения, конкретни критични бележки, принципните и конкретните препоръки са изключително ценни за лексикографската практика. Подчертан принос са към теорията на лексикографията.

Лексикалните анализи и препоръки обхващат различни типове РН. Описанието придобива цялостност след богатия анализ на посесивността при едносъставните РН, с представянето на различни средства за изразяване на посесивност. И тук се проследява практиката на лексикографското отразяване на посесивността при същинските и несъщинските РН.

В приложение Цветелина Георгиева предлага примерни лексикографски статии, в които прилага теоретичните си постановки.

Особен интерес представлява предложеният във вид на приложение **Семантичен речник**. Като използва цифров код, заимстван от БСРЛ, тя предлага цифрово изразение на семантиката на РН.

Намирам, че направеният анализ на РН в българския език е изпълнен с голяма вещина и професионализъм, с детайлност и прецизност на описанието. Ще си позволя да изразя несъгласие само с една постановка на авторката. Струва ми се пресилено да се приеме съществуването на омонимия между дуалните имена от типа *годеници, съпрузи, младите* и под. и формата за мн. число на броемите съществителни от корелацията *годеник – годеници, съпруг – съпрузи*. Основанието е семантична промяна – първите имена представят определено множество, а вторите – неопределено. Подобни промени в семантиката, свързани с промяна в граматическите форми и значения, често се наблюдават в езика, напр. при названия на лица според селище, народност и др. като *българин, софиянец* формата за мн. число означава не само множество лица, съответстващи на значението на формата за ед. число, а и населението на селището или състава на народността, състоящи се от мъже, жени и деца. Формата за мн. число означава от една страна еднородно множество, а от друга – разнородно., т.е. и тук има промяна на характера на множеството.

Направената бележка изразява само мое виждане. Не бих искала да даде отражение на моята най-висока оценка за труда и приносния характер на монографията на Цветелина Георгиева.

Кандидатката по конкурса има и поредица от статии, както и студия (№ 5), в които анализира роднинските названия. Именно те са основата на хабилитационния ѝ труд.

Цветелина Георгиева има значителен принос към **лексикографията** в България. Тя участва в авторския колектив на най-големия и най-значимия лексикографски проект – многотомния академичен тълковен *Речник на българския език*. Автор е на 502 с. (от които 371 изцяло авторски, а 131 – в съавторство) от т. 14 и т. 15 на РБЕ. Работата по Речника изисква много всеотдайност, търпение, посвещаване на труд и енергия, но най-важното е, че изисква и сериозни познания в областта на теорията на лексикографията, граматиката, прагматиката, словообразуването. Цветелина Георгиева доказва, че има тези човешки и професионални качества и знания. Тя разработва думи от б. П и б. Р, много от които са със сложна семантична структура, като *пълен, пълзя, рано, раста* и др.

Като добър лексикограф, тя е натоварена да бъде технически редактор на т. 14 от РБЕ.

Поканена е и за научен и технически редактор на единствения за българския език енциклопедичен речник *Българска семейно-родова лексика*.

Цветелина Георгиева има няколко публикации – статии, в които представя теоретичните си изводи за посесивността при РН, за съществителните *pluralia tantum* и за представянето им в тълковния речник. Всъщност анализите от тези статии са част от издадената по-късно монография.

Значителни заслуги има кандидатката при създаването на електронни ресурси на СБЛЛ, изключително важни за осъвременяване на работата по РБЕ. Тя участва в създаването на Български национален корпус, на Информационните портали „Инфолекс“ и „Неолекс“, на синонимна и фразеологична база данни, на Библиографски регистър по българска лексикология, лексикография и фразеология. Електронните ресурси на Секцията за българска лексикология и лексикография са неопенимо богатство, което позволява лексикографската дейност да бъде на съвременно европейско равнище.

Цветелина Георгиева има трайни интереси и съответно значими приноси в областта на **словообразуването**. Докторската ѝ дисертация, с тема от областта на словообразуването, всъщност определя и по-нагаташното ѝ развитие като изследовател.

Една част от проучванията ѝ по словообразуване са пряко свързани с лексикографията. В статии като *Лексикографско представяне на езикови единици със словообразователен компонент транс-* (2010 г.); *Функционална и семантична*

характеристика на препозитивния именен формант *екс-* с оглед на лексикографското му представяне в българския език (2009г.); *За някои препозитивни именни форманти като лексикографски проблем* (2009 г.), се анализира словообразователната и семантичната характеристика на тези компоненти и се предлага решение за лексикографското им представяне. Целта е да има правилно и едновременно с това последователно, системно представяне на речниковите единици с тези компоненти в тълковния речник.

Значимо място в изследванията ѝ по словообразуване заема студията *Нови суфиксални имена за лица в българския език* (2013 г.), в която обект на анализ са мъжкородовите имена за лица в българския език, създадени през последното десетилетие на XX и първото на XXI век. Изследваният материал е от двата речника на новите думи в българския език – РНД 2001 г. и РНД 2010 г. В работата се анализират тези имена с оглед на словообразователните категории, модели и групи при тях и с оглед на произвеждащата ги единица. Авторката достига до съществени изводи по отношение на най-новите тенденции в българското словообразуване: уточнява най – богатите на деривати словообразователни категории, най-активните български и чужди форманти. Прави извода, че водеща тенденция в тази словообразователна област е интернационализацията.

В областта на словообразуването Цветелина Георгиева проявява подчертан интерес към проблемите на абривиацията. В публикуваната в две части в списание *Български език* студия *Словообразуване по инициални абривиатури* (2012 и 2013 г.) тя анализира производните от инициални абривиатури имена, като целта на изследването е да се установят настъпилите промени при този тип словообразуване през последните 30 години. Като уточнява съдържанието на термина *лексоид*, тя дава нова трактовка на словообразователната мотивация при разглеждания тип имена. В работата се привеждат статистически данни и се дефинират настъпилите промени при тези имена. Цветелина Георгиева описва словообразователния акт при производните по инициални абривиатури имена, като след предварително направен морфеман и словообразователен анализ представя съответни схеми – конкретна и обобщаваща – които показват конструктивните промени при словообразователния акт. Представят информация за произвеждащата единица и за начина на образуване на производната. Схемите на дериватите са основа за дефиниране на различни изводи: за актуалните словообразователни модели при този тип имена, за активните суфикси, за семантиката на дериватите и др.

Авторката разглежда в поредица от статии (*Неологизмите със суфикс - /а/джий(а) в българския език* (2013 г.); *За употребата на нов тип деривати с анти- в български език в началото на XXI в.* и др.(2009г.) словообразователната характеристика, семантиката и функцията на отделни словообразователни форманти и образуваните с тях единици.

Цветелина Георгиева участва в изработването на едно от най-значимите издания на СБЛЛ *Библиография по българска лексикология, фразеология и лексикография 1950*

– 2010 (594 с., София, 2012). Това е изключително ценен библиографски справочник, източник на необходима при научната дейност информация.

Съставител и редактор е на юбилеен сборник, посветен на доц. д-р Юлия Балтова, в който са включени изследвания предимно от областта на лексикологията, словообразуването и лексикографията.

През последните три учебни години кандидатката има и педагогическа дейност. Била е хоноруван преподавател в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ 3 години по 30 часа с лекционен курс по *Фонетика и лексикология*.

Цветелина Георгиева е участвала в 12 научни проекта: четири от тях са проекти на ИБЕ, 5 международни, 1 проект, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ и 3 проекта по европейски програми и фондове. Проектите на Института са свързани с проучвания по лексикология и създаване и попълване на електронни корпуси върху българския език. Международните проекти се отнасят до съпоставителни лексиколожки и лексикографски изследвания с чешката, словашката и полската академия на науките.

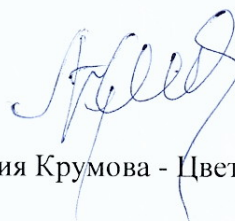
Участвала е в двайсет конференции – 12 у нас и 8 в чужбина (в Братислава, Варшава, Познан, Прага, Белград, Смоленице – Словакия, Москва, Днепрпетровск). С докладите си е предоставила на научната общност основните постановки на своите изследвания.

Ръководила е четирима практиканти по програма Студентски практики.

През 2015 г. е участвала в експертна комисия за изработване на тестовете по български език за Национално външно оценяване за 7 клас. Има експертна и консултантска дейност в помощ на институции и частни лица.

Показател за стойността на научните изследвания на ст. ас. Цветелина Георгиева са многобройните цитирания на нейни трудове. Забелязани са 75 цитирания от общия брой публикации.

В заключение ще посоча, че Цветелина Николова Георгиева е един изграден учен езиковед, чиито изследвания в областта на лексикологията, лексикографията и словообразуването са принос към българското езикознание. Поради това убедено смятам, че тя заслужено трябва да заеме академичната длъжност *доцент*.

Рецензент: проф. д.ф.н. Лилия Крумова - Цветкова